

LEDARE

Ledare: Signerat/Hans Bergström: "Prekärt för svensk grundforskning"

PUBLICERAD 2001-08-29

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

Regeringsalliansen sitter återigen i budgetförhandlingar. Vägbyggen, sänkt fastighetsskatt, höjda sociala bidrag, el- och bensinskatter tycks vara bland ämnena för samtal mellan vänsterpartiet, miljöpartiet och den socialdemokratiska regeringen. Förhandlingarna är svårare nu, iakttar kommentatorer, när valet kommit nära. Varje parti har växande behov att få ut något för egen del - alternativt att markera vissa särskilda ambitioner som just sin identitet.

Det val som således kastar sin skugga över budgetförhandlingarna gäller perioden fram till år 2006. Finns det i detta framtidsperspektiv inget parti som känner behov av att samtala också om svensk forskning, att göra ambitioner på det området till en del av sin identitet

Om ledarskap gäller att det kan vara lika viktigt att göra rätt saker som att göra saker rätt. Valet av ämnen för särskild uppmärksamhet är ett centralt politiskt beslut.

Nyligen har en granskningsgrupp inom EU publicerat en jämförande studie av forskningssatsningar i utvecklade länder. Sverige lever i flera avseenden på ett starkt arv. Industriforskningen är också omfattande, men koncentrerad till några få internationella koncerner och därmed sårbar. Om kvaliteten skulle falla på svensk grundforskning, begåvningar missskötas och/eller basen att rekrytera ifrån falla i förhållande till andra länder kan stora sjuk av forskning i företag som Astra och Ericsson lätt flyttas ut. Det finns ett nära och intrikat samspel mellan olika delar av systemet, där en högkvalitativ grundforskning med goda betingelser för unga forskarbegåvningar är en omistlig del.

EU-studien säger att Sverige är det enda land inom EU som har haft en kraftig minskning av de statliga anslagen till forskning och utveckling under de senaste fem åren. Minus fem procent per år är den siffra studien anger för Sverige. Se diagrammet.

Som alltid kan undringar, frågor och invändningar av statistiskt slag resas med anledning av ett sådant här diagram. Hur mycket spelar neddragningar i försvarsforskningen in

Hur är det med allmännyttiga stiftelser

Men resultatet för svensk del underbyggs av andra data. Det som tills nyligen kallades Medicinska forskningsrådet fick sina anslag sänkta i löpande priser under andra halvan av 90-talet, från låga 500 miljoner kronor till ännu lägre. Och de som konkret sitter och fördelar forskningsanslag kan berätta om läget. På cancerområdet får privata Cancerfonden ta nästan hela ansvaret. Från professor Örjan Wrange som sitter med i prioriteringskommittén för den cell- och molekylärbiologiska forskningen inom Vetenskapsrådet fick jag häromdagen följande mail:

"Jag läser just nu årets ansökningar för anslagsfördelning under 2002-2004. Vi kommer att ha cirka 7-8 miljoner kronor per år att fördela till denna forskning i Sverige. Samtidigt har vi 120 ansökningar om forskningsmedel. Våra projektanslag har tidigare varit 300 000-500 000 kronor per år. Projektanslagen från vår motsvarighet i USA, National Institutes of Health, brukar vara det tiodubbla, vilket är en relevant nivå även för Sverige om man ska kunna driva ett forskningsprojekt inom cell- och molekylärbiologi. Bara en enda doktorandtjänst kostar runt 350 000 kronor per år. Det är svårt att i nuvarande magra läge höja anslagsstorleken i vår prioriteringskommitté till en rimlig nivå, säg 1,5-2 miljoner kronor per projekt, enär bevilningsfrekvensen bland de sökande då skulle bli orimligt låg. Situationen för svensk grundforskning är prekär."

Vad professorn säger är att prioriteringskommittén ställs inför ett hopplöst val. Antingen ger den projektanslag av den storlek som minst behövs för att det ska bli något av projekten, men då räcker pengarna bara till några få etablerade forskares bästa projekt; unga begåvningar får ingenting. Eller också sprider man pengarna på några fler - förra året gavs stöd till 20 procent av välmotiverade ansökningar inom cell- och molekylärbiologi, 80 procent avslogs - men ger var och en så lite pengar att effekten är tveksam. Med rimlig nivå på projektanslagen skulle endast fyra procent av välmotiverade ansökningar beviljas inom det här forskningsområdet, som hör till de mest centrala för framtiden.

Detta är verkligheten inom svensk grundforskning. Sedan finns andra pengar, för särskilda satsningar inom konsortier som inte prövas på det vanliga inomvetenskapliga sättet. De är också angelägna för att få volym och fokus på några speciella områden i Sverige. Men de ersätter inte behovet av reguljär grundforskning, prövad enligt etablerade metoder för vetenskaplig granskning.

Jag tror att Thomas Östros har goda ambitioner som forskningsminister. Men när det verkligen gäller går andra frågor före i regeringsalliansen. Om bara någon var intresserad i kretsen finansdepartementet och de tre förhandlande partierna skulle man med små pengar kunna åstadkomma underverk. Även en fördubbling av säg de anslag som fördelas via Vetenskapsrådet och dess olika kommittéer skulle innebära en struntsumma i budgeteffekt jämfört med annat som upptar förhandlarna. Varför måste de regerande partierna alltid föreställa sig att en satsning på framtiden är ett förlustprojekt inför valet

Hans Bergström

Chefredaktör och ansvarig utgivare

hans.bergstrom@dn.se

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt